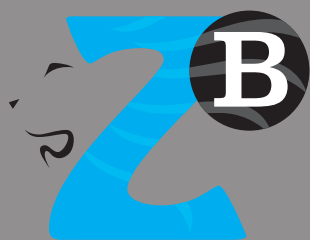

Onderwijs ons goed

Update 2016

Afnemende leerlingenaantallen in Zeeland

Planbureau
en Bibliotheek
van Zeeland

Dick van der Wouw
Jolanda van Overbeeke

Onderwijs ons goed; Afnemende leerlingenaantallen in Zeeland

Update 2016

Colofon

© ZB 2016

In opdracht van CPOZ, Gefinancierd door de Provincie Zeeland

Samenstelling

Dick van der Wouw, Jolanda van Overbeeke

ZB| Planbureau en Bibliotheek van Zeeland

Kousteensedijk 7

4331 JE Middelburg

Postbus 8004

4330 EA Middelburg

Telefoon (0118) 654000

www.dezb.nl

info@dezb.nl

Lay-out en drukwerk

ZB

Deze uitgave is tot stand gekomen in opdracht
van de Provincie Zeeland.

ZB| Planbureau
en Bibliotheek
van Zeeland

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
2. Beleidsontwikkeling	7
3. Leerlingendaling	9
4. Ontwikkelingen 2009-2015	11
Sluiting van basisscholen.....	11
Schoolkeuze	13
Lekkers en trekkers	13
Speciaal onderwijs.....	14
Kwetsbare dorpen	15
Afstand tot de basisschool	15
Kleine scholen.....	16
5. Prognose	19
Leerlingprognose	19
Conclusies en aanbevelingen	21
Conclusies	21
Aanbevelingen	21
Bijlagen	23
Bijlage 1. Bevoegde gezagen in Zeeuwse gemeenten.....	23
Bijlage 2. Lekkers en trekkers per gemeente	25

1. Inleiding

In 2010 is in opdracht van het Platform Primair Onderwijs Zeeland (PPOZ) het rapport 'Onderwijs ons goed' uitgebracht door SCOOP¹. Het rapport beschrijft hoe de daling van leerlingenaantallen zich in Zeeland voltrekt. Afbeelding 1 laat de voorspelde leerlingendaling zien.

In totaal zou het aantal basisschoolleerlingen in Zeeland in 10 jaar tijd met ruim 5.000 leerlingen afnemen. Dat zou naar verwachting niet zonder gevolgen voor de organisatie van het basisonderwijs in Zeeland kunnen blijven. Bij een gemiddelde schoolgrootte van ongeveer 150 leerlingen zouden 30 tot 40 scholen hun deuren moeten sluiten.

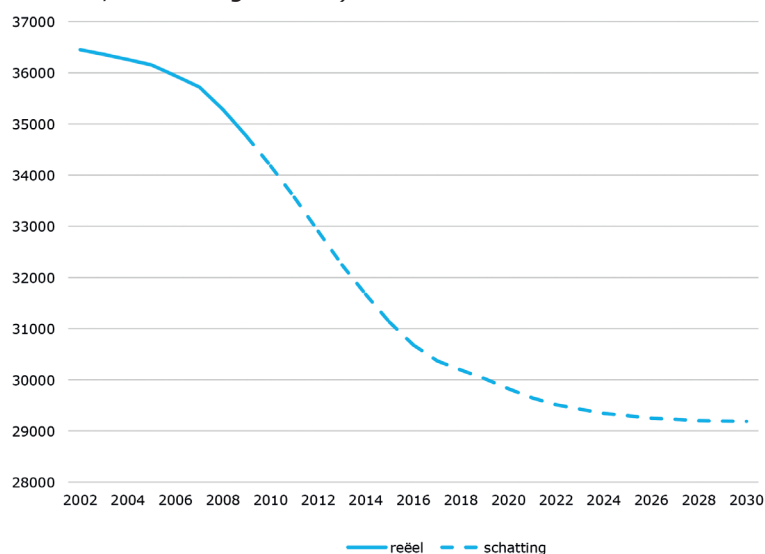
Naast een voorspelling voor Zeeland als geheel presenteerde het rapport ook vooruitberekenin-

gen van de basisgeneratie voor het basisonderwijs per kern tot 2020. De basisgeneratie is het aantal kinderen in de basisschoolleeftijd en wordt berekend als de som van de 4 tot en met 11-jarigen plus 30% van de 12-jarigen.

Daarmee werd zicht geboden op de meest kwetsbare woonplaatsen van Zeeland om hun basisschool te verliezen. De voorspellingen gebaseerd op een door SCOOP ontworpen model blijken anno 2015 aardig overeen te komen met daadwerkelijke ontwikkelingen.

Aansluitend op het onderzoek van SCOOP heeft KPMG in opdracht van de Onderwijsautoriteit Zeeland een rapportage gemaakt 'Een nieuwe realiteit'². Het is een onderzoek naar de effecten van afnemende leerlingenaantallen op de financiële

Afbeelding 1 Voorspelde leerlingendaling in Onderwijs ons goed 2010 (Bron:DUO/CBS/Provincie Zeeland, bewerking SCOOP)

1. Wouw, D. van der et al. (2010). *Onderwijs ons goed*; Afnemende leerlingenaantallen in Zeeland. SCOOP/RPCZ: Middelburg.

2. KPMG (2013). *Onderwijs een nieuwe realiteit*; Onderzoek naar de effecten van krimpende leerlingenaantallen op het Zeeuwse primair onderwijs. KPMG: Den Haag.

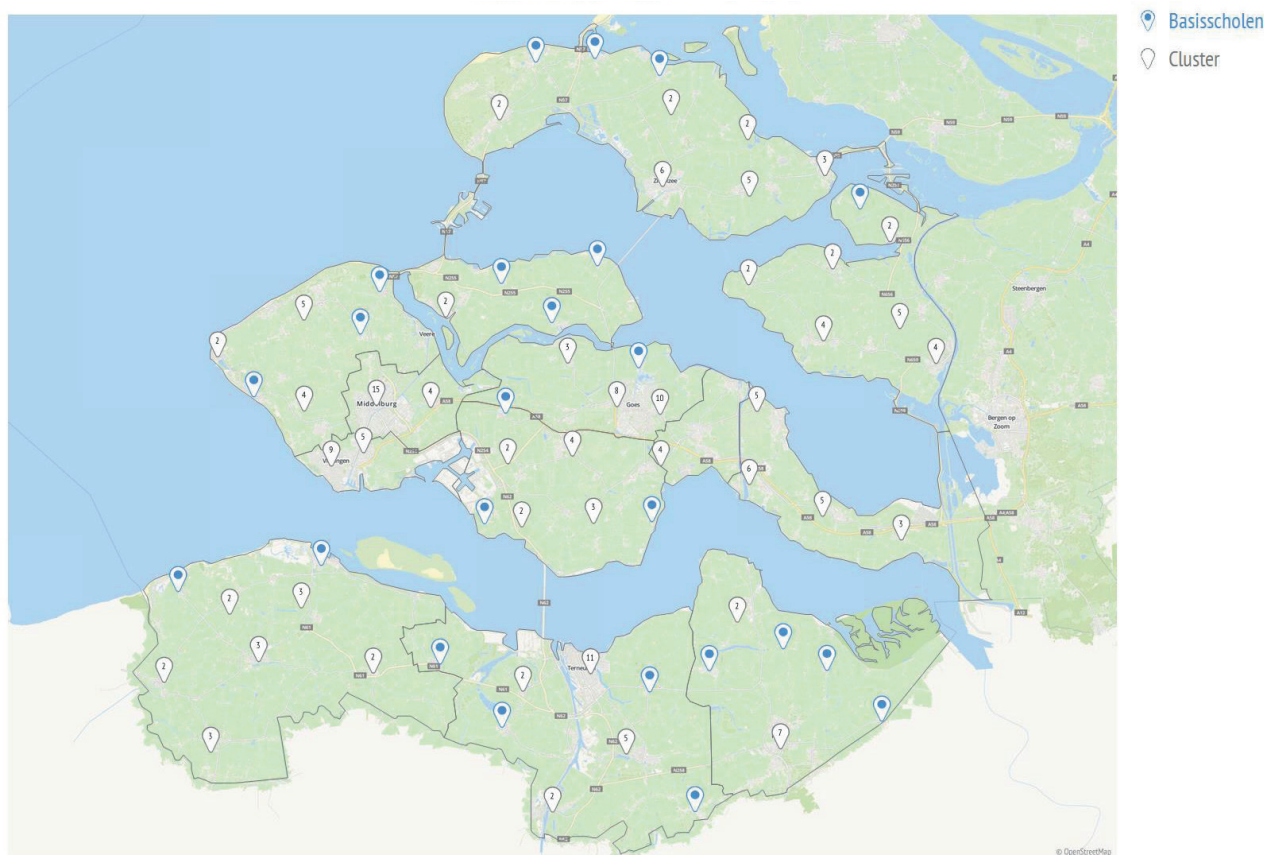
positie, personele ontwikkeling en de huisvesting van de Zeeuwse besturen. In dat rapport worden alle betrokken partijen in Zeeland opgeroepen om gezamenlijk te werken aan het toekomstbestendig maken van het Zeeuwse primair onderwijs. Dat heeft onder andere geleid tot de oprichting van een Coöperatie Primair Onderwijs Zeeland (CPOZ). Inmiddels heeft de Onderwijsautoriteit haar werkzaamheden afgerond.

Leerlingendaling is niet alleen een Zeeuwse aanlegenschap, maar een fenomeen dat zich ook elders in het land voordoet. In gebieden met veel kleine scholen raakt het de onderwijsstructuur het meest. De afgelopen jaren heeft ook de landelijke politiek zich met deze problematiek beziggehouden. Er blijken een aantal blokkades te

zijn die de noodzakelijke en soepele 'verbouwing' van het basisonderwijs verhinderen. Er is inmiddels nieuwe wetgeving in de maak die een aantal oplossingen aanreikt om het primair onderwijs te kunnen aanpassen aan de moderne tijd.

De Coöperatie Primair Onderwijs Zeeland (CPOZ) heeft ZB| Planbureau gevraagd opnieuw een studie te verrichten naar de toekomst van het basisonderwijs in Zeeland. De studie moet een nieuw basisdocument vormen voor het proces in Zeeland rond leerlingendaling. In dit rapport worden een aantal kwantitatieve ontwikkelingen en voorspellingen besproken. Gedetailleerde informatie is te vinden in de databank van ZB| Planbureau (<https://zeeland.databank.nl>).

Afbeelding 2 Basisscholen in Zeeland op 1 oktober 2015 (Bron: DUO, bewerking ZB| Planbureau)

2. Beleidsontwikkeling

De leerlingendaling heeft veel losgemaakt in het basisonderwijs. Scholen werden te klein en moesten sluiten. De bekostigingssystematiek in het onderwijs geeft de besturen vaak te weinig ruimte om de leerlingendaling goed te kunnen opvangen. Men blijft kosten houden, terwijl de vergoedingen vanuit het Rijk teruglopen³.

Bevolkingsdaling in een regio noopt gemeenten tot aanpassing en herstructurering van voorzieningen omdat het draagvlak voor veel voorzieningen terugloopt. Veel gemeenten hebben moeite om daarin stappen te zetten waardoor plannen vaak niet of niet tijdig tot uitvoering komen. Schoolbesturen moeten daardoor onnodige personele en materiële kosten maken.

Belemmeringen bij de 'verbouwing' van het basisonderwijs

Wettelijk:

- Kleine scholentoeslag
- Fusietoets
- Samenwerking openbaar-bijzonder

Lokaal:

- Huisvestingsbeleid
- Leefbaarheid

De bestaande onderwijswetgeving kent een aantal regels die verhindert dat schoolbesturen en gemeenten goed kunnen anticiperen op leerlingendaling. De kleine scholentoeslag en de fusietoets zijn daarvan de belangrijkste. Ook samenwerking tussen openbaar en bijzonder onderwijs

is momenteel niet goed mogelijk. De PO-Raad meldde vorig jaar dat een aantal scholen eerder had kunnen anticiperen op krimp als de regelgeving soepeler zou zijn geweest. Zij heeft ook een oproep aan het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) gedaan om de fusietoets af te schaffen en de regelgeving omtrent de oprichting van een samenwerkingsschool te versoepelen.

De regering heeft inmiddels een wetswijziging voorgesteld die schoolbesturen in het primair onderwijs beter in staat stelt leerlingendaling het hoofd te kunnen bieden. Het wetsvoorstel regelt dat er niet vrijblijvende samenwerking tussen schoolbesturen en gemeenten tot stand komt om te zorgen voor een toekomstbestendig onderwijsaanbod. Daarnaast zorgt het wetsvoorstel ervoor dat dit toekomstbestendig onderwijsaanbod beter te realiseren valt, door omzetting, uitbreiding met een richting of verplaatsing van scholen voor schoolbesturen makkelijker te maken. Het wetsvoorstel is nog in procedure.

Vanuit het Rijk is geld vrijgemaakt voor regionaal maatwerk om de leerlingendaling in het basisonderwijs op te vangen. Daarvoor worden naar het voorbeeld van de Onderwijsautoriteit Zeeland onafhankelijke regionale procesbegeleiders aangesteld. Deze onafhankelijke regionale procesbegeleiders zijn nodig om de samenwerking tussen schoolbesturen op gang te brengen, zonder hun autonomie aan te tasten.

De regionale procesbegeleiders zorgen ervoor dat

3. Berdowski, Z., P.H. Eshuis en M. van Oploo (2011). *Kostenremanentie bij scholen voor primair onderwijs in krimpgebieden; Onderzoek in opdracht van het ministerie van OCW* Zoetermeer: Instituut voor Onderzoek van Overheidsuitgaven.

relevante partijen een samenwerkingsovereenkomst sluiten en een toekomstbestendig onderwijsaanbodplan maken. Dat zijn bijvoorbeeld provincies, gemeenten, dorpsplatforms, vakbonden, kinderopvang en zeker ook ouders. In Zeeland zijn twee procesbegeleiders aangesteld. De twee gebieden die zij voor hun rekening nemen zijn de Oosterschelde regio en Zeeuws-Vlaanderen. Walcheren heeft (nog) geen procesbegeleider.

3. Leerlingendaling

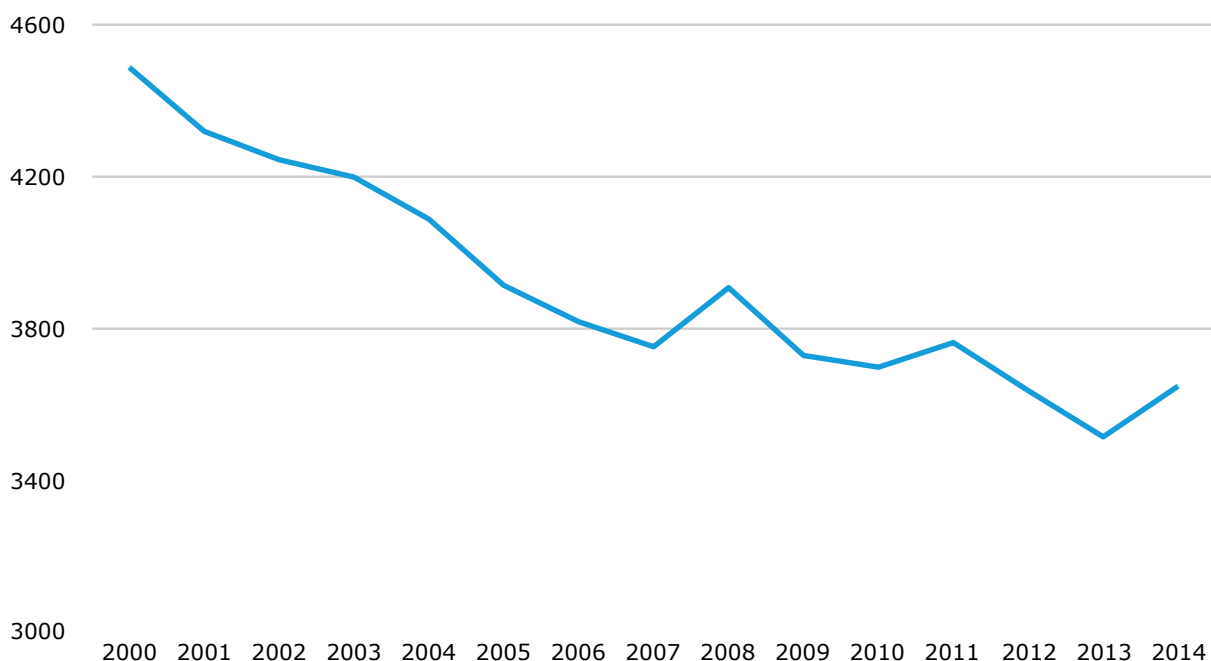
De daling van het aantal basisschoolleerlingen is vooral het gevolg van de afname van het aantal geboorten. In 2000 werden in Zeeland nog 4.500 kinderen geboren, in 2014 waren dat er nog maar 3.650.

De afname van geboorten wordt veroorzaakt doordat er steeds minder jonge vrouwen zijn in Zeeland. En dat is weer een effect van de vergrijzing en de maatschappelijke trend dat steeds meer jongeren Zeeland verlaten om in de grotere steden te gaan studeren. Vóór 2005 ging het vertrek van jongeren steeds gepaard met vestiging van gezinnen met jonge kinderen. Na die tijd is daar de klad in gekomen. Jongeren blijven vaker in de steden wonen om er na hun studie te wer-

ken. De flexibilisering van de arbeidsmarkt heeft daarbij een vasthoudende en aanzuigende werking op jongeren in de grotere steden. Zeeland en met name Zeeuws-Vlaanderen ondervindt daar net als andere gebieden aan de randen van Nederland de gevolgen van.

De daling van het aantal geboorten is structureel, omdat vrouwen al sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw minder kinderen krijgen dan nodig om de bevolking op peil te houden (vervangingsfactor). Het aantal kinderen dat een vrouw gemiddeld krijgt is overigens in Zeeland hoger dan landelijk. De structurele krimp die wordt veroorzaakt omdat er steeds minder vrouwen zijn die op hun beurt weer minder kinderen krijgen is daardoor

Afbeelding 3 Geboorten in Zeeland 2000-2014 (Bron: CBS)

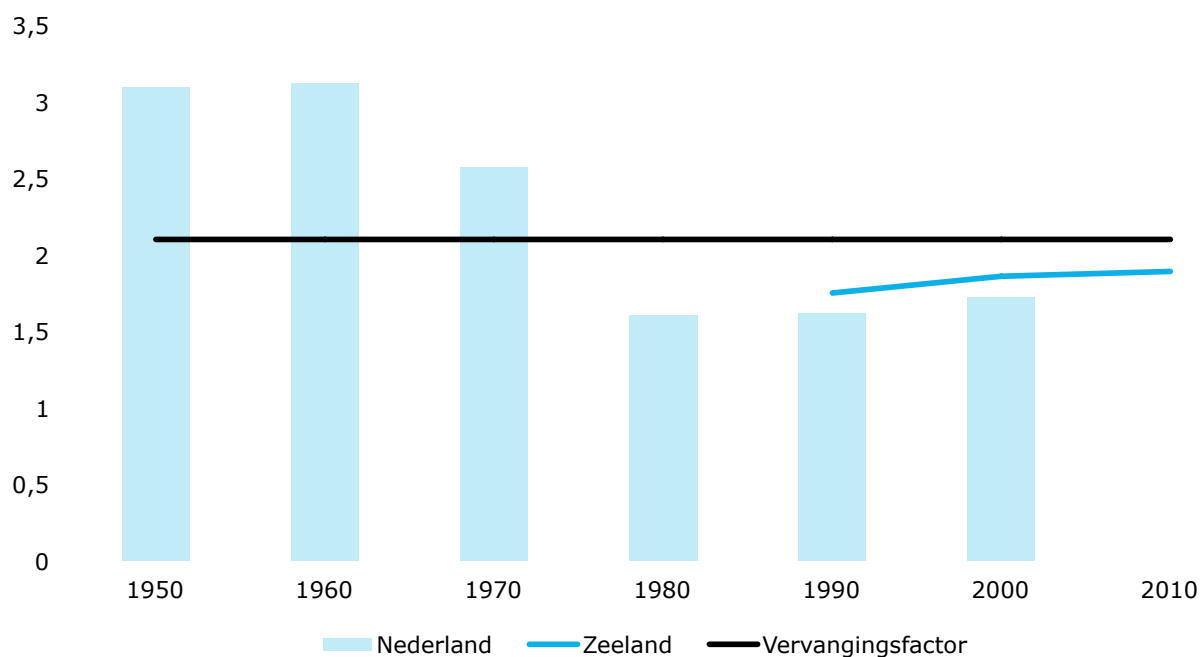

in Zeeland minder sterk dan in andere delen van het land.

De bevolkingskrimp zal de komende jaren ook minder sterk zijn door het na-ijleffect van de babyboomgeneratie. Omdat er direct na de 2e wereldoorlog veel kinderen zijn geboren, waarvan

de kinderen nu in de leeftijd zijn dat zij kinderen krijgen, hebben we de komende jaren te maken met een mini-babyboom. En dat heeft effect op de leerlingendaling, die daardoor in Zeeland rond 2023 (tijdelijk) omslaat in een geringe leerlingenstijging.

Afbeelding 4 Gemiddeld kindertal per vrouw 1950-2010 (Bron: CBS)

4. Ontwikkelingen 2009-2015

Het aantal leerlingen op Zeeuwse scholen liep in de periode 2009-2015 terug van 34.754 naar 30.387. Elk jaar kreeg het basisonderwijs een daling van meer dan 700 leerlingen te verwerken. In 2015 bleef de daling net onder de 500.

Die daling van het aantal basisschoolleerlingen in Zeeland heeft veel teweeggebracht in het Zeeuwse onderwijs. Scholen moesten sluiten omdat ze niet meer aan het vereiste aantal leerlingen kwamen en besturen zochten elkaar op om te fuseren. Het aantal scholen is in de periode 2009-2015 teruggelopen van 244 naar 208. Het aantal schoolbesturen daalde van 60 naar 44⁴. Er zijn daarbij ook besturen gefuseerd over de grenzen van de denominaties.

Voor de personele organisatie van het onderwijs heeft dit ingrijpende gevolgen. Het aantal per-

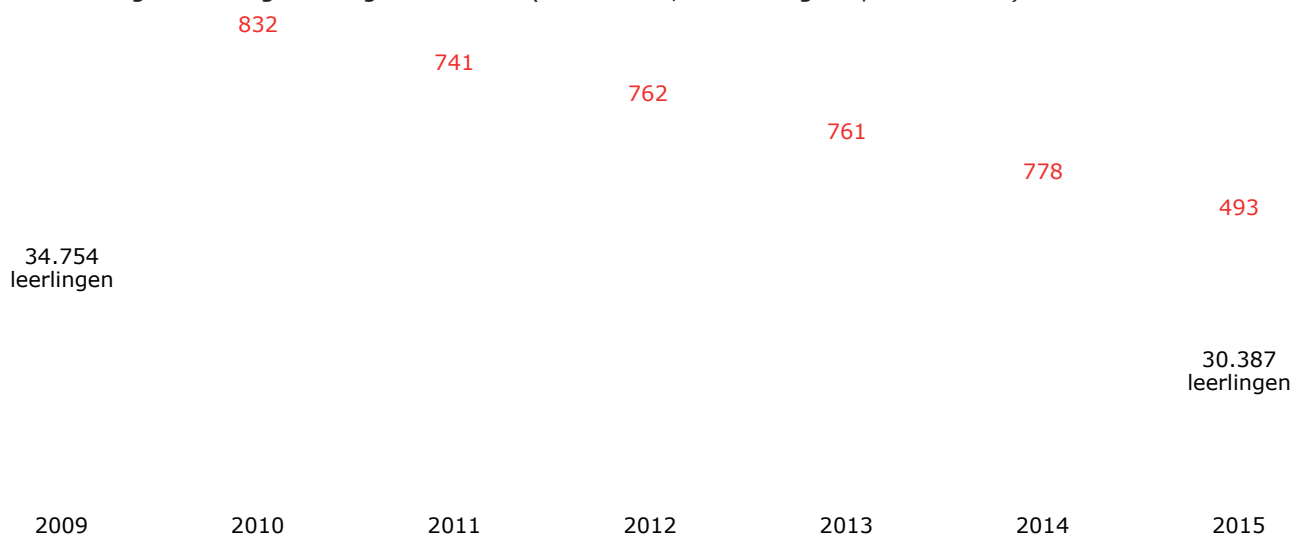
sonen dat werkzaam is in het primair onderwijs daalde in vijf jaar tijd van 4.459 naar 3.954, een daling van ruim 500 banen.

Sluiting van basisscholen

In het schooljaar 2015-2016 zijn er weer een aantal scholen niet meer opengaan, waardoor er het laatste jaar weer 5 dorpen zonder school bijgekomen zijn in Zeeland. Sinds 2009 is het aantal basisschoolleerlingen in Zeeland met 14% gedaald. De gemeenten Hulst en Veere zagen het leerlingenaantal het meest teruglopen.

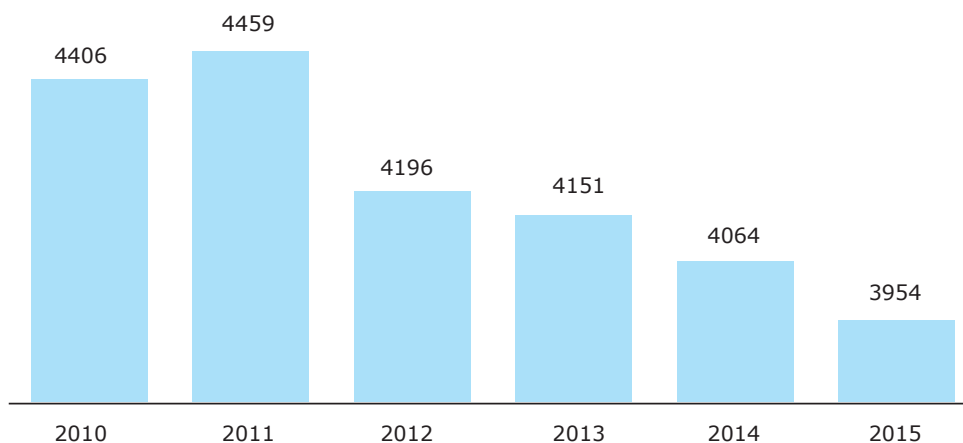
Het aantal woonplaatsen in Zeeland zonder basisschool is inmiddels opgelopen van 8 in 2009 tot 23 in 2016. Op de kaart is de ontwikkeling goed te zien. Ook is te zien dat de kernen in Zeeland waar nog een keuze is tussen meerdere scholen

Afbeelding 5 Leerlingendaling 2009-2015 (Bron: DUO, bewerking ZB| Planbureau)

4. Bijlage 1 Bevoegde gezagen in Zeeuwse gemeenten.

Afbeelding 6 Werkzame personen in het primair en speciaal onderwijs in Zeeland. (Bron: RIBIZ)

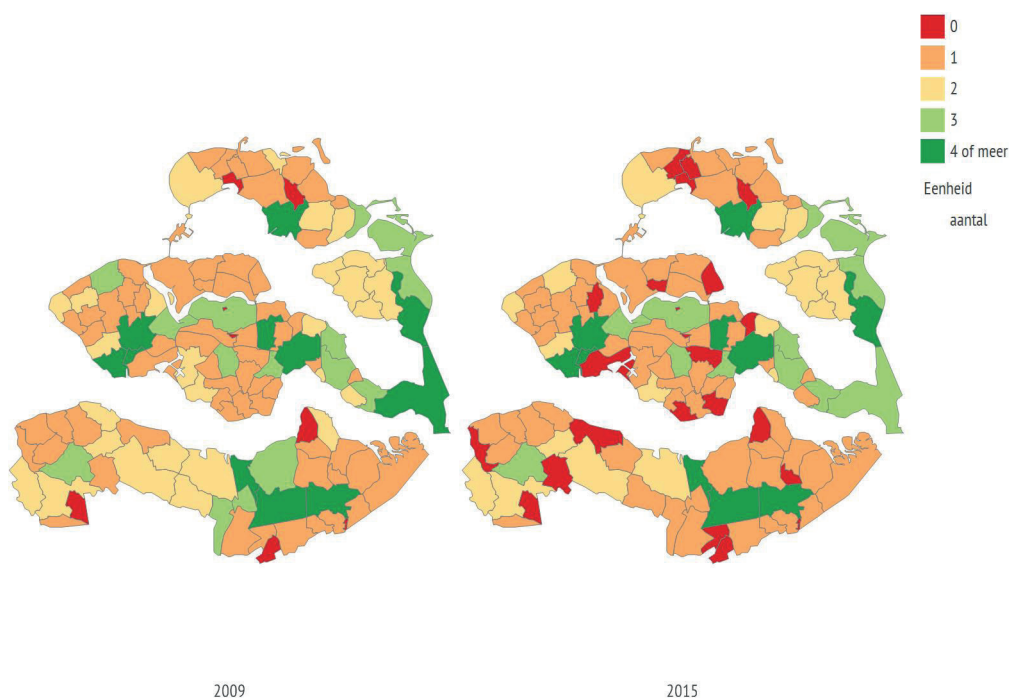
verder is geslonken. Er zijn in 2016 nog 41 kernen met meer dan één school. In minder dan een derde deel van de woonplaatsen in Zeeland kunnen ouders nog kiezen tussen meerdere scholen op loopafstand. Desalniettemin geldt nog steeds dat 75% van de basisgeneratie in Zeeland woont in plaatsen met meerdere basisscholen.

Een woonplaats zonder basisschool hoeft niet onaantrekkelijk te zijn voor gezinnen met jonge kinderen. Dat is eerder in Zeeland en elders

aangetoond⁵. Ook nu zien we dat bij de ontwikkelingen in kernen als Ossensisse, Overslag en Eindewege. Zonder basisschool is daar het aantal kinderen in de basisschoolleeftijd gegroeid. Overslag kende zelfs een groei van meer dan 50% tussen 2009 en 2016 en is daarmee koploper in het Zeeuwse.

De meerderheid van de kernen met een basisgeneratie die in 2016 kleiner is dan 50 heeft wel te maken gehad met een grotere daling dan gemid-

Afbeelding 7 Aantal basisscholen in Zeeland per woonplaats in 2009 en 2015 (Bron: DUO, bewerking ZB| Planbureau)

5. Wouw, D. van der en H. Schellekens (2012). *Sluit de school, sluit het dorp?* Middelburg: SCOOP. Ruijven, B. (2013). *Leefbare dorpen zonder basisschool*. Leeuwarden: Partoer.

deld voor alle kernen in Zeeland. Daaronder zitten kernen als Nieuwvliet, Zuidzande, Hengstdijk, Ouwerkerk, Sirjansland, Driewegen en Cadzand. Dat zijn kernen die ook in 2016 nog een basisschool hebben. Een basisschool blijkt derhalve geen automatisch wapen tegen de krimp.

Een opvallende daler is Zuiddorpe. De basisgeneratie is er teruggelopen van 120 naar 70, bijna een halvering. De school is in 2014 door het bestuur gesloten omdat het aantal leerlingen sterk terugliep en onder de 23 dreigde te komen. De basisgeneratie is er echter nog steeds omvangrijk genoeg om een basisschool in stand te kunnen houden. Baarland en Hoofdplaat zijn twee andere kernen met een basisgeneratie van meer dan 50, waar toch de basisschool is gesloten. Hier blijkt dat voor ouders de keuze voor de dorpsschool geen vanzelfsprekendheid is en dat de schoolkeuze van ouders een behoorlijke invloed kan hebben op het voortbestaan van de laatste school in een dorp.

Schoolkeuze

Schoolkeuzeprocessen zijn gecompliceerd en kunnen met veel zaken samenhangen. Het keuzeproces van ouders is sterk bepalend voor de leerlingenaantallen op scholen. De bestaande prognosemodellen (zoals van DUO) gaan uit van traditionele keuzeprocessen waarin afstand en denominatie een belangrijke rol spelen. De praktijk leert echter dat ouders zich vaak niet laten

leiden door de denominatieve kenmerken van een school.

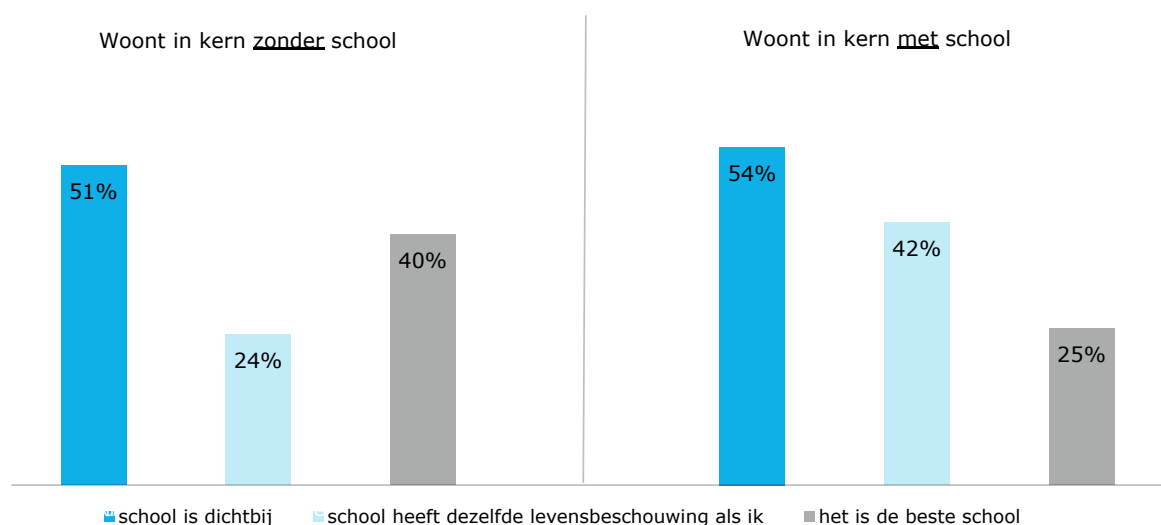
Afstand is een belangrijk gegeven, maar dat hoeft niet altijd de afstand naar de dichtstbijzijnde school te zijn. Het kan ook de school zijn die voor de ouders in combinatie met hun werk of hun relaties het gemakkelijkst is te organiseren. Ook het meenemen van kwaliteit van scholen (eindtoetscores) in een prognose - in de veronderstelling dat ouders voor de betere school zullen kiezen - is betwistbaar. Er zijn immers diverse zaken die de kwaliteit van een school bepalen en die door verschillende ouders ook verschillend gewogen worden. Bovendien is er op het platteland vaak geen keuze in de woonplaats, omdat er maar één dorpsschool is.

In kleine kernen zonder basisschool verloopt het keuzeproces van ouders volgens andere afwegingen dan wanneer er wel een school is. Ouders van kinderen die in een kern wonen zonder basisschool geven vaker aan dat ze een school in een andere kern kiezen vanwege de kwaliteit van die school. Een kwart van de ouders in kernen zonder basisschool vindt de levensbeschouwing belangrijk, terwijl dat in kernen met basisschool ruim 40% is.

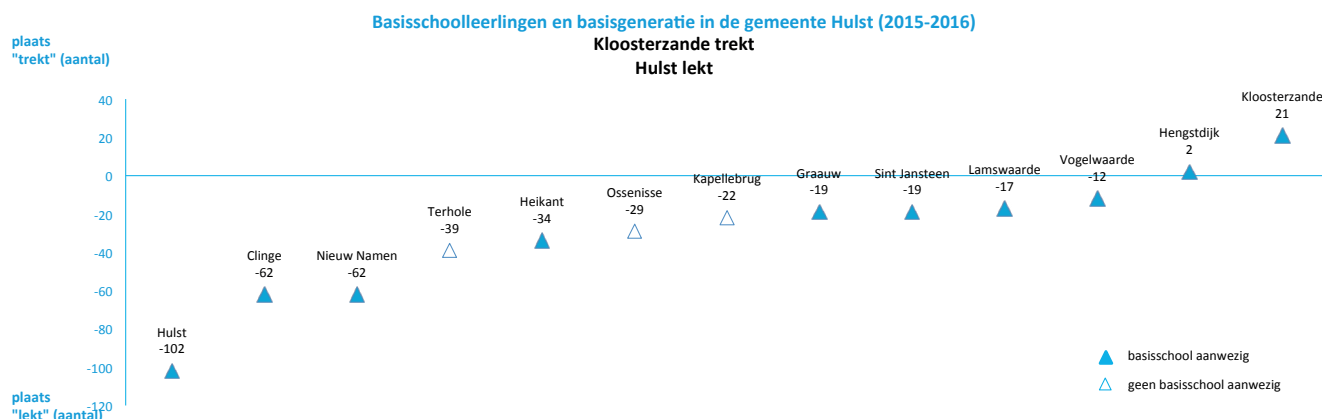
Lekkers en trekkers

In 2010 is een analyse gemaakt van kernen in

Afbeelding 8 Redenen voor schoolkeuze (Bron: ZB| Planbureau, Jeugdmonitor Zeeland)

Afbeelding 9 Lekkers en trekkers in de gemeente Hulst per 1 januari 2016 (Bron: DUO/CBS, bewerking ZB| Planbureau)

Zeeland waar op de basisscholen meer of juist minder leerlingen zitten dan je zou verwachten op basis van het aantal in de kern wonende kinderen in de basisschoolleeftijd (basisgeneratie). Een kern waar meer leerlingen op school zitten dan de omvang van de basisgeneratie heeft klaarblijkelijk een aantrekkende werking en is derhalve een centrumkern voor het basisonderwijs. Het is een 'trekker'. Kernen waar beduidend minder kinderen naar school gaan dan je zou mogen verwachten zijn 'lekkers'. Van de grootste Zeeuwse woonplaatsen hadden Goes, Middelburg en Terneuzen duidelijk een centrumfunctie, Vlissingen had die niet.

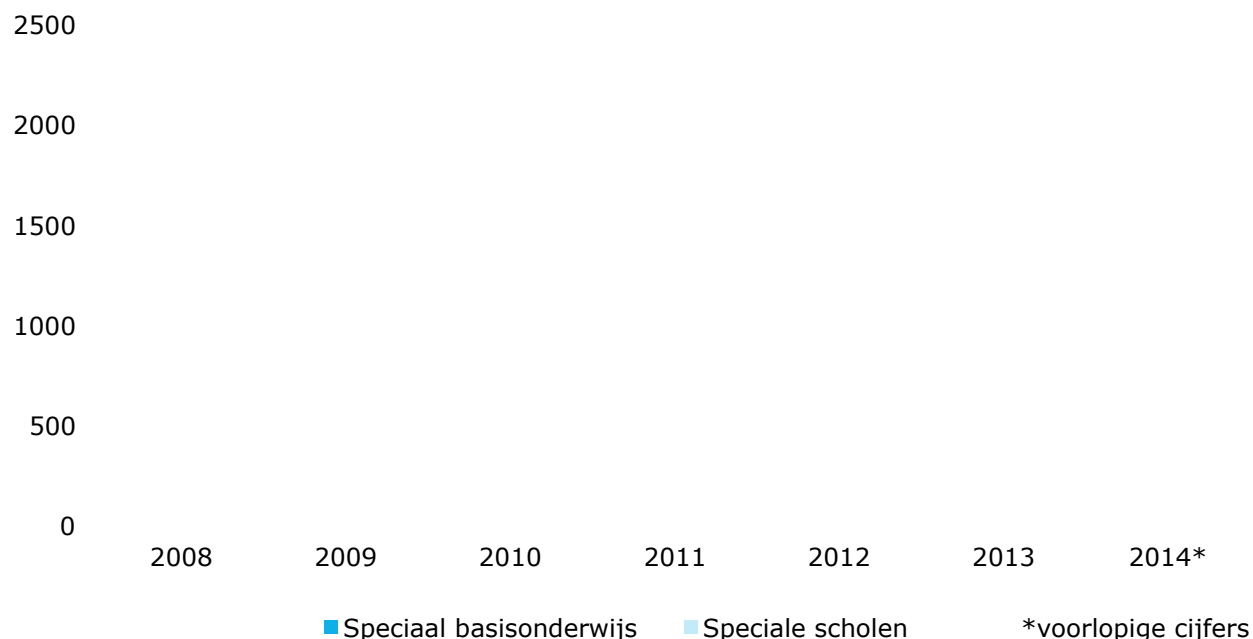
Nu is wederom per kern gekeken naar de verschillen tussen leerlingen en de basisgeneratie. De

volgende afbeelding laat zien dat in de gemeente Hulst opmerkelijk genoeg de centrumkern van de gemeente geen centrumfunctie heeft voor het basisonderwijs. De per saldo weglek van 102 kinderen wordt hier waarschijnlijk vooral veroorzaakt door kinderen die in België naar school gaan. Kloosterzande, de hoofdkern van de vroegere gemeente Hontenisse en verder weg van de Belgische grens heeft wel een duidelijke centrumfunctie. De grafieken van de andere Zeeuwse gemeenten zijn opgenomen in bijlage 2.

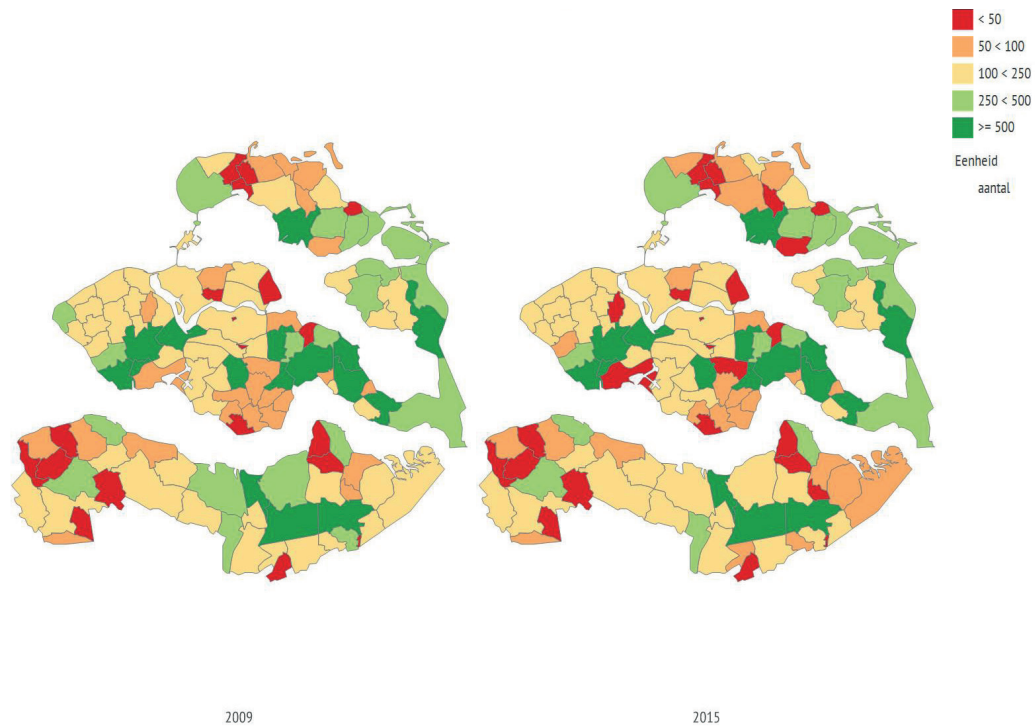
Speciaal onderwijs

In Nederland gaat 5% van de kinderen in de basisschoolleeftijd niet naar een reguliere basisschool. Een deel daarvan gaat naar het speciaal

Afbeelding 10 Leerlingenaantallen speciaal basisonderwijs en speciale scholen voor basisonderwijs in Zeeland (Bron: CBS)

Afbeelding 11 Basisgeneratie in Zeeland per woonplaats in 2009 en 2015 (Bron: CBS, bewerking ZB| Planbureau)

basisonderwijs, waar ze meer ondersteuning krijgen dan in het reguliere basisonderwijs kan worden geboden. Daarnaast is ook een deel van de leerlingen aangewezen op een speciale school voor basisonderwijs. Deze leerlingen kunnen zeer moeilijk leren, of hebben een handicap, stoornis of ziekte, waardoor zij geen regulier basisonderwijs kunnen volgen.

Het aantal leerlingen dat naar een speciale school voor basisonderwijs gaat is de afgelopen jaren fors gestegen tot 1.428. Het aantal leerlingen in het speciaal basisonderwijs is iets gedaald tot 827. Het totale aandeel van de kinderen dat in Zeeland niet naar het reguliere basisonderwijs in Zeeland gaat is daarom per saldo gestegen en maakt 7% uit van de leerlingen die in Zeeland naar het primair onderwijs gaan.

In Zeeland is er ook nog een deel dat niet in de provincie naar school gaat, maar naar een andere provincie of België. Dat is ongeveer 2% van de Zeeuwse kinderen in de basisschoolleeftijd. Daarmee komt de totale weglek uit het reguliere basisonderwijs in Zeeland op bijna 9%.

Kwetsbare dorpen

In woonplaatsen waar minder dan 100 kinderen in de basisschoolleeftijd wonen is het voortbestaan

van de dorpsschool geen vanzelfsprekendheid gebleken. In 2016 zijn dat 52 van de 125 woonplaatsen in Zeeland. In vrijwel alle kernen met minder dan 50 kinderen in de basisschoolleeftijd is er geen dorpsschool meer. Uitzonderingen zijn Sirjansland, Zuidzande, Hengstdijk en Nieuwvliet. De kaart van de ontwikkeling in de basisgeneratie tussen 2009 en 2016 per woonplaats laat zien dat er een toename (+8) is van het aantal woonplaatsen met minder dan 100 kinderen in de basisschoolleeftijd.

Afstand tot de basisschool

Als de laatste school in een kern sluit moeten kinderen uit die kern een grotere afstand afleggen om op hun school te komen. Het CBS berekent voor alle wijken in Nederland de nabijheid van voorzieningen waaronder de basisschool. Daarvoor wordt de gemiddelde afstand van alle inwoners in een gebied tot de dichtstbijzijnde school over de weg berekend.

De laatst bekende cijfers zijn van 2014. Voor dit onderzoek is daarom de nabijheid van basisscholen in 2014 vergeleken met die uit 2009. De gemeente Terneuzen is in de vergelijking niet meegenomen omdat in die periode daar een nieuwe wijkindeling is gemaakt, waardoor vergelijken niet goed mogelijk is.

In de meeste kernen in Zeeland is de gemiddelde afstand van alle personen die er wonen niet of nauwelijks veranderd. Er zijn zelfs enkele kernen waar de gemiddelde afstand iets is afgenomen. De in de tabel opgenomen kernen hebben te maken gekregen met een duidelijk verminderde bereikbaarheid van de dichtstbijzijnde school. Men moet daar gemiddeld ten minste meer dan 1 km verder reizen. Kats voert de lijst aan, waar inwoners na de sluiting van de school in het dorp gemiddeld 4,2 km verder moeten reizen. Opmerkelijk is dat inwoners van Sint Kruis, een kern die al jarenlang geen basisschool meer heeft, bijna 3 km verder moeten reizen dan in 2009. In de niet in de tabel opgenomen Zeeuwse kernen is de toename van de reisafstand steeds minder dan 1 km.

Tabel 1 Nabijheid van een basisschool in km over de weg gerekend (Bron: CBS)

	2009	2014
Kats	0,6	4,8
Waterlandkerkje	1,1	4,6
Retranchement	0,7	3,6
Ter Hole	0,9	3,8
Sint Kruis	3,8	6,6
Kattendijke	0,6	3,1
Ritthem	0,7	2,5

Kleine scholen

Voor de bekostiging van scholen is het leerlingenaantal belangrijk. Daarbij krijgen scholen met minder dan 145 leerlingen een kleinescholentoeslag. In 2015 heeft meer dan de helft van alle scholen in Zeeland recht op deze toeslag.

In 2010 waren er 33 scholen in Zeeland met minder dan 50 leerlingen, waarvan 2 met minder dan het absolute minimumaantal voor instandhouding van 23 leerlingen. In 2015 zijn er nog 17 scholen met minder dan 50 leerlingen. Ook de grotere scholen van Zeeland hebben leerlingen moeten inleveren. Daardoor is ook het aantal scholen met meer dan 145 leerlingen afgenomen. Een gemiddelde school in Zeeland telt nu 146 leerlingen.

Op de teldatum 1 oktober 2015 zijn in Zeeland 17 scholen met minder dan 50 leerlingen. Bijna de helft van de scholen is gelegen in Zeeuws-Vlaanderen. Alle scholen zitten boven het absolute minimum van 23 leerlingen dat nodig is voor instandhouding.

Afbeelding 12 Basisscholen naar leerlingenaantal in 2010 en 2015 (Bron: DUO, bewerking ZB|Planbureau)

243 scholen	208 scholen	145 of meer II
95	86	80-145 II
75	67	50-80 II
40	38	23-50 II
31	17	< 23 II
2		
2010	2015	

Tabel 2 Basisscholen met minder dan 50 leerlingen in 2015 (Bron: DUO, bewerking ZB| Planbureau)

Basisschool	Plaats	Leerlingen 1-10-2015
Europaschool	Zuidzande	24
Openbare Basisschool Duiveland	Sirjansland	28
Vorsterman van Oyen-School	Aardenburg	28
Openbare Basisschool Johan Willem Friso	Nieuwvliet	29
Christelijke Basisschool Het Kompas	Anna Jacobapolder	30
Openbare Basisschool 't Stooftje	Ouwkerk	30
Rooms Katholieke Basisschool Sint Jozef	Eede	32
Omnis school de Linden	Nisse	33
Basisschool Sint Jozef	Nieuw Namen	35
De Drieklank Basisschool	Oostburg	36
De Tunnel	Schore	37
Openbare Basisschool Prinses Irene	Schoondijke	38
Omnis school 't Opstapje	Driewegen	39
Basisschool 't Vogelnest	Hengstdijk	39
Openbare basisschool De Eevliet	Poortvliet	39
Basisschool Zonnewijzer	Zonnemaire	43
Openbare Basisschool Cadzand	Cadzand	46

5. Prognose

De krimp in het basisonderwijs in Zeeland is nog niet op zijn dieptepunt. Volgens de meest recente Provinciale bevolkingsprognose zal het aantal inwoners van Zeeland in de basisschoolleeftijd (4 tot 11-jarigen plus 30% van de 12-jarigen) tot 2023 nog 5% dalen. Dit betekent dat we de eerder verwachte leerlingendaling die is ingezet in 2002 nu voor ruim meer dan de helft achter de rug hebben. Tegelijkertijd is te constateren dat nog steeds scholen zullen moeten fuseren/sluiten. De komst van vluchtelingenkinderen naar Nederland en daarmee ook naar Zeeland creëert weer een nieuwe dynamiek die inwerkt op de leerlingenaantallen en mogelijk ook gevolgen zal hebben voor fusies/sluiting. De nog te verwachte leerlingendaling zal in ieder geval beduidend minder sterk zijn dan de afgelopen jaren het geval is geweest.

Leerlingprognose

Het uitgangspunt voor de vooruitberekeningen van het aantal leerlingen in Zeeland dat naar de basisschool gaat, is ook hier de basisgeneratie voor het basisonderwijs. Wij gaan uit van het aantal 4 tot en met 11-jarigen en tellen daar 30% van de 12-jarigen bij op. Niet alle kinderen in de basisschoolleeftijd gaan ook daadwerkelijk naar de basisschool in Zeeland. Een deel van de kinderen bezoekt het speciaal onderwijs of volgt onderwijs buiten de provincie. De totale weglek maakt in 2015 bijna 9% uit van de basisgeneratie. Daar houden we ook rekening mee in de leerlingprognose.

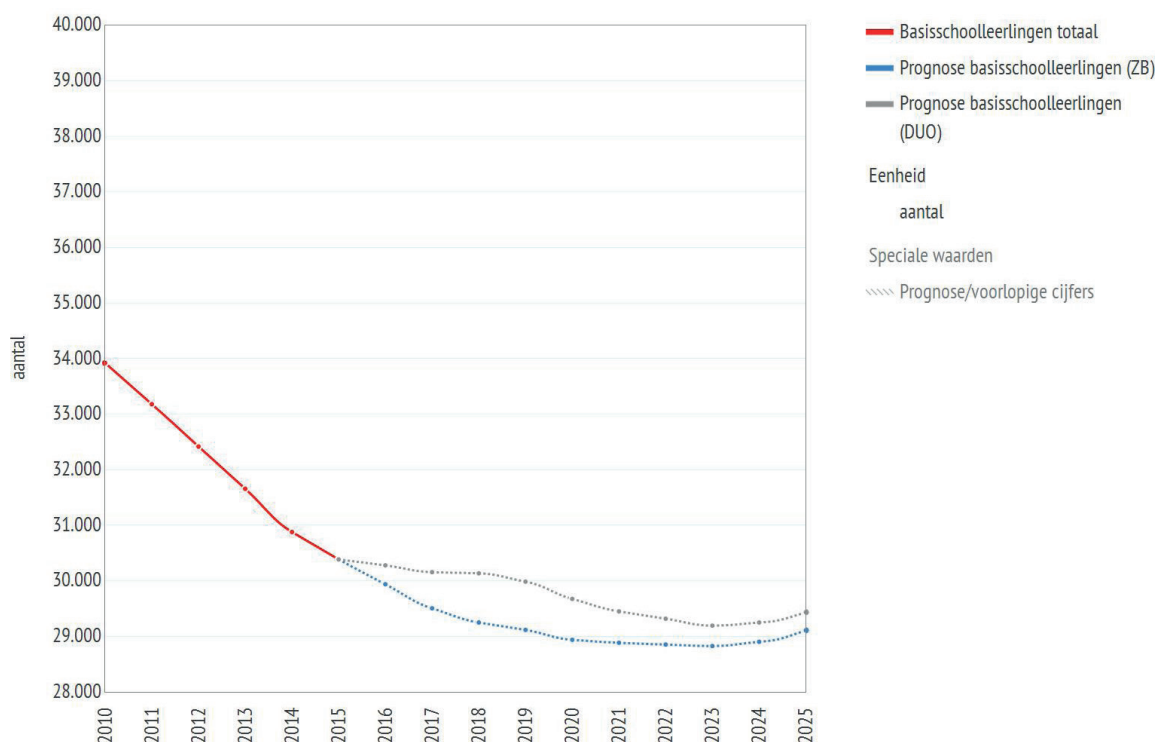
We baseren ons verder op de meest recente Provinciale bevolkingsprognose (Provinciale bevolkings- en huishoudensprognose 2015). Als aanname in die prognose wordt niet de verwachte woningbouw gebruikt maar de verwachte migratiestromen. Daarbij is ook rekening gehouden met een verhoogde buitenlandse migratie als gevolg van instroom van asielzoekers.

Onze voorspelling van het aantal leerlingen op de basisscholen in Zeeland loopt vrijwel parallel aan de leerlingenprognose die is gemaakt door de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) van het ministerie OCW⁶. Na 2023 voorspellen beide prognoses weer een kleine groei. Onze prognose komt over de hele lijn iets lager uit dan die van DUO. Het verschil wordt veroorzaakt door een mogelijk optimistischer inschatting van het realiseren van de doelstelling voor passend onderwijs door DUO, het doorrekenen van de weglek naar België en een andere inschatting van het effect van de migratiestromen van jongeren naar de steden buiten Zeeland. De ZB-prognose komt uit op een daling tot iets minder dan 29.000 leerlingen in het reguliere Zeeuwse basisonderwijs.

DUO publiceert ook een leerlingenprognose per basisschool. Dat vinden we op grond van de praktijk dermate onzeker dat wij kiezen een vooruitberekening van de basisgeneratie per woonplaats. We gaan uit van de provinciale bevolkingsprognose die aantallen geeft voor de basisgeneratie per gemeente. We berekenen de verdeling van de basisgeneratie over de kernen van een gemeente als het gemiddelde tussen de verdeling in 2015 en

6. Om de aansluiting met de bevolkingscijfers te houden wordt de teldatum van 1 oktober gezien als dichterbij de bevolkingsteldatum van 1 januari van het erop volgende jaar.

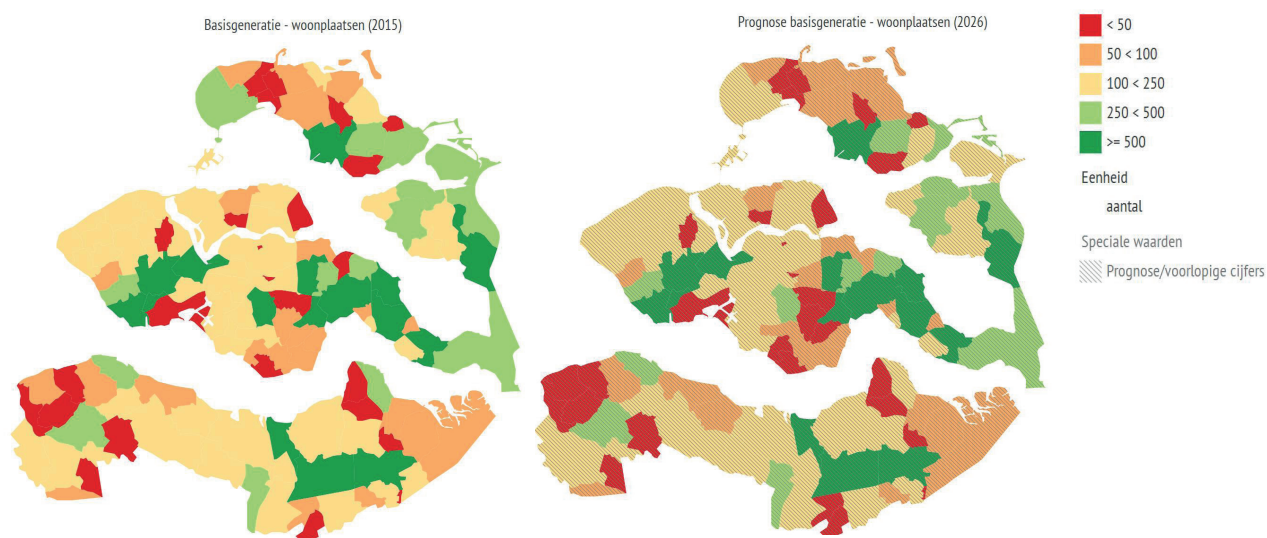
Afbeelding 13 Leerlingenprognoses voor Zeeland (Bron: DUO/Provinciale Prognose Zeeland 2015 IPB/Primos, bewerking ZB| Planbureau)

de verdeling die zou ontstaan als we de trend in de basisgeneratie per kern over de periode 2009 tot en met 2015 doortrekken. Onze prognose per woonplaats loopt tot 2026. Gezien de kleine aantallen is dat de maximale vooruitblik waar het onderwijsveld op dit niveau mee zou moeten rekenen.

Het aantal kernen met minder dan 50 leerlingen in de basisschoolleeftijd zal toenemen tot 29. Het aantal kernen met minder dan 100 leerlingen in de basisschoolleeftijd neemt toe tot 55. Concentraties van de minst kinderrijke kernen zijn in de Zeeuws-Vlaamse kust, de Zak van Zuid-Beveland en in een deel van Schouwen-Duiveland.

Afbeelding 14 Basisgeneratie in Zeeland per woonplaats in 2015 en 2026 (Bron: CBS, bewerking ZB| Planbureau)

Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

1. Na 2009 heeft de krimp hard toegeslagen in het Zeeuwse primaire onderwijs:
 - Een leerlingendaling van 13%,
 - per saldo hebben 36 basisscholen hun poorten gesloten,
 - het aantal banen is met 500 verminderd.
2. De krimp in het basisonderwijs in Zeeland is nu over het hoogtepunt heen, maar zal in minder snel tempo nog doorzetten tot 2023. Het basisonderwijs in Zeeland moet nog rekenen op een krimp van ongeveer 1.000 leerlingen.
3. Het krimpende aantal scholen heeft er nauwelijks toe geleid dat de gemiddelde afstand die leerlingen moeten afleggen naar een school veel groter is geworden.
4. In minder dan een derde deel van de woonplaatsen in Zeeland kunnen ouders kiezen tussen meerdere scholen op loopafstand. Toch heeft driekwart van de basisschoolleerlingen in hun eigen woonplaats nog steeds keus uit meerdere scholen.
5. Ondanks de krimp van het aantal kinderen in de basisschoolleeftijd is het aantal leerlingen dat naar het speciaal onderwijs gaat gestegen. Daarnaast is er weglek naar scholen buiten de provincie waaronder scholen in België. De weglek uit het Zeeuwse basisonderwijs is gestegen tot 9%.
6. In de periode tot 2010 hebben de dalende leerlingenaantallen nauwelijks geleid tot een toename van woonplaatsen zonder scholen. Daarna is het snel gegaan en zijn er inmiddels 23 kernen zonder een basisschool in Zeeland.
7. Scholen en gemeenten hebben in de periode tot 2010 weinig geanticipeerd op de krimp. Schoolsluitingen zijn in die periode meestal het

gevolg geweest van een absoluut tekort aan leerlingen. Daarna zijn er ook scholen gesloten met meer dan 23 leerlingen.

8. De leerlingendaling en scholensluiting zijn gepaard gegaan met bestuurlijke fusies ook over de grenzen van bestaande denominaties. Op schoolniveau levert dit door de bestaande wetgeving nog problemen op, vooral als het gaat om verbindingen tussen openbaar en bijzonder onderwijs.
9. Er zijn ook scholen gesloten in kernen waar ruim voldoende draagvlak is voor een (kleine) school, maar waar de school toch is gesloten. De schoolkeuze van ouders blijkt een belangrijke factor te zijn die leidt tot schoolsluiting.

Aanbevelingen

1. Dat de krimp over haar hoogtepunt heen is betekent niet dat daarmee de 'verbouwing' van het basisonderwijs kan stoppen.
2. Juist nu met de ervaringen van gedwongen schoolsluitingen en de daardoor opgeroepen weerstanden en tegelijkertijd de feitelijke constatering dat een school in elke Zeeuwse woonplaats een onhaalbaar ideaal is geworden, geeft ruimte in het nadenken over hoe ook op het Zeeuwse platteland het basisonderwijs duurzaam kan worden ingericht. Bereikbaar en van blijvend hoge kwaliteit. Benut die ruimte.
3. Daarvoor is het noodzakelijk dat in het te volgen traject alle partijen op een goede manier worden meegenomen.
4. Partijen dienen bereid te zijn over hun eigen grenzen heen te denken en daar ook naar te handelen. Ook als veranderen voor hen niet wettelijk noodzakelijk is, maar past in het kunnen realiseren van de idealen van goed,

betaalbaar en bereikbaar basisonderwijs in Zeeland.

5. Dit rapport kan daarbij dienen als basisdocument voor het uitwerken van scenario's en het uiteindelijk kiezen voor het beste, meest gedragen en realistische plaatje voor de inrichting van het toekomstige basisonderwijs in Zeeland.

Bijlagen

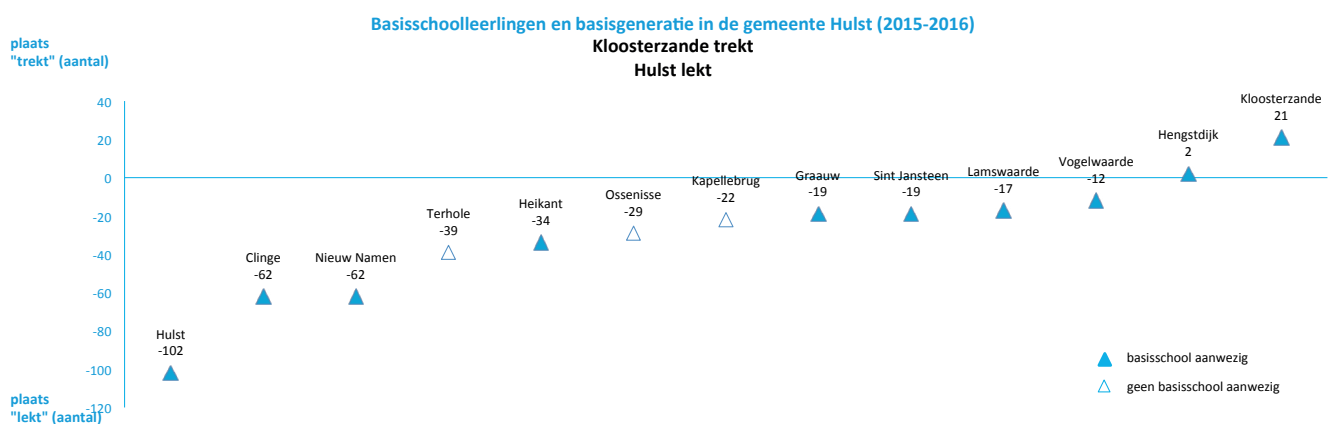
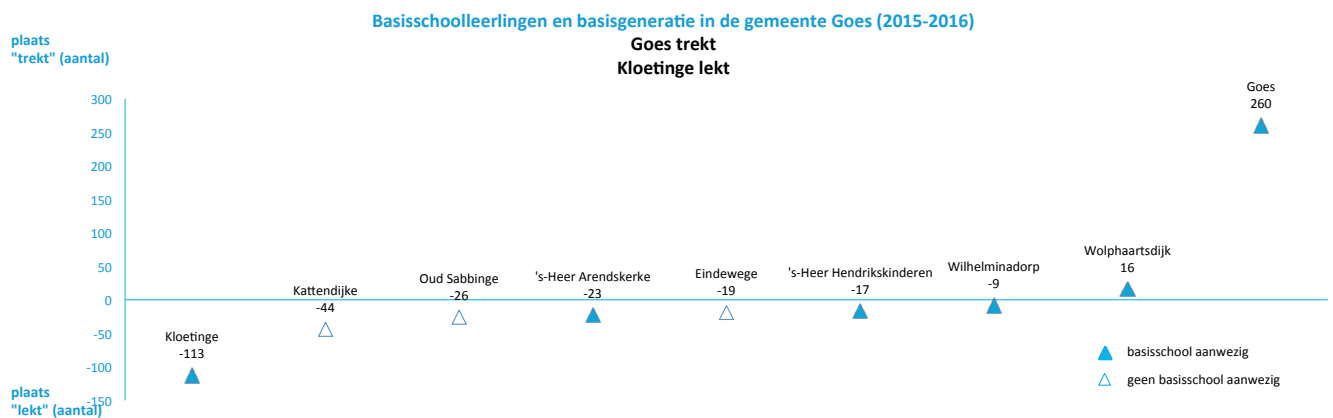
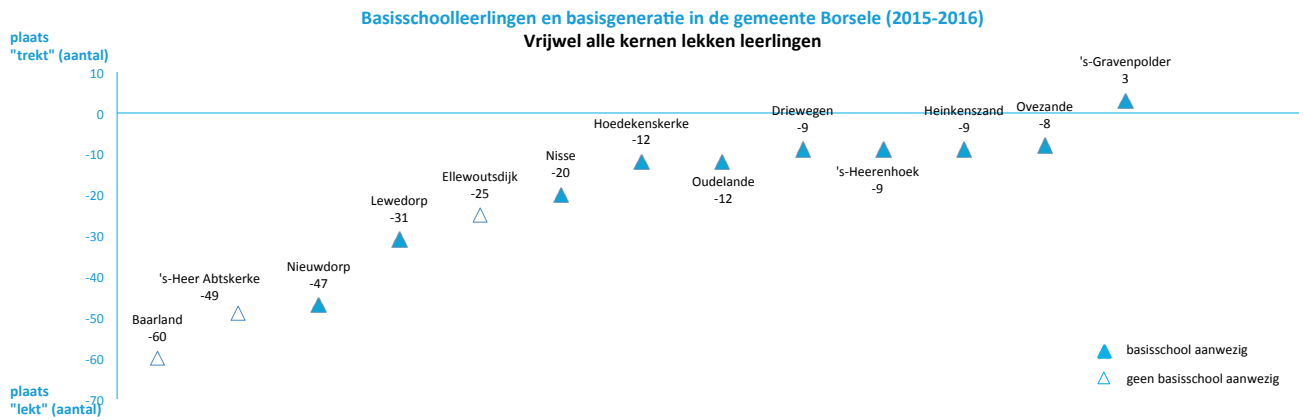
Bijlage 1. Bevoegde gezagen in Zeeuwse gemeenten

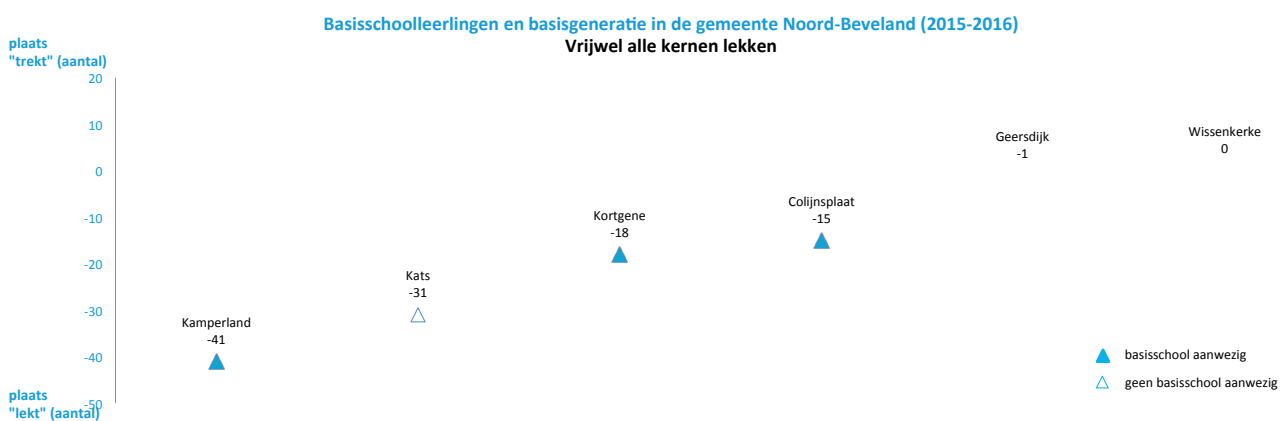
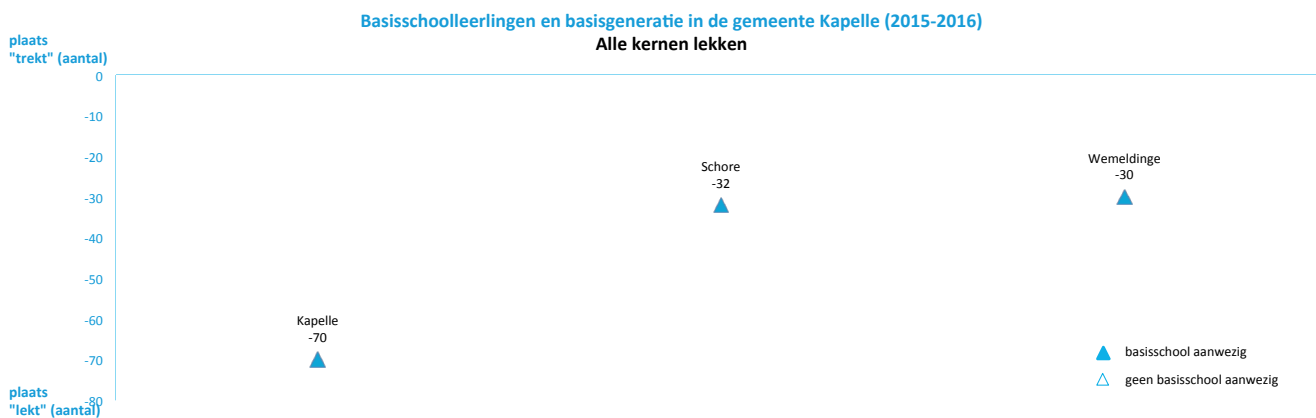
Bevoegd gezag	Gemeente	Denominatie
Montessori-Vereniging Tholen	THOLEN	Algemeen bijzonder
Stichting tot het verstrekken Onderwijs Gereform. Grondslag	MIDDELBURG	Algemeen bijzonder
Stichting tot het verstrekken onderw. op Gereform. grondslag	SCHOUWEN-DUIVELAND	Algemeen bijzonder
Stichting voor Basisonderwijs Algem. Grondslag Middelburg	MIDDELBURG	Algemeen bijzonder
De Vlissingse Schoolvereniging	VLISSINGEN	Algemeen bijzonder
Stichting de Vrije School Zeeland	MIDDELBURG	Antroposofisch
Stichting OBASE	SCHOUWEN-DUIVELAND	Openbaar
Stichting Escalda Scholen	SLUIS	Openbaar
Stichting Facetscholen voor openbaar primair onderwijs	KAPELLE	Openbaar
stichting Openbaar Prim. Onderw. Nobego	GOES	Openbaar
OCTHO, Stichting Openbaar Prim. Onderw. Tholen	THOLEN	Openbaar
Stichting ARCHIPEL SCHOLEN	VLISSINGEN	Openbaar
Alpha Scholengroep, Ver. voor Chr. Basisonderw. Z. Beveland	GOES	Overige
Stichting Omnissscholen	GOES	Overige
Vereniging voor Chr PO op Reformatorische Grondslag in Zeeland te Middelburg	KAPELLE	Overige
Ver. Bas.ond. Op Ger. Grondsl. te Aagtekerke	VEERE	Protestants-Christelijk
Vereniging voor Basisonderwijs Gereform. Grondslag te Tholen	THOLEN	Protestants-Christelijk
Ver. verstrekken van onderwijs Geref. Grondslag Krabbendijke	REIMERSWAAL	Protestants-Christelijk
Ver. tot het verstr. Onderwijs op Ger. grondslag te Borssele	BORSELE	Protestants-Christelijk
Ver. Verstr. v. Basisond. op Geref.Grondsl. BS 'De Bornput'	REIMERSWAAL	Protestants-Christelijk
Ver. Prot.-Chr. Onderwijs te Tholen en omstreken	THOLEN	Protestants-Christelijk
Primas-Scholengroep	VEERE	Protestants-Christelijk

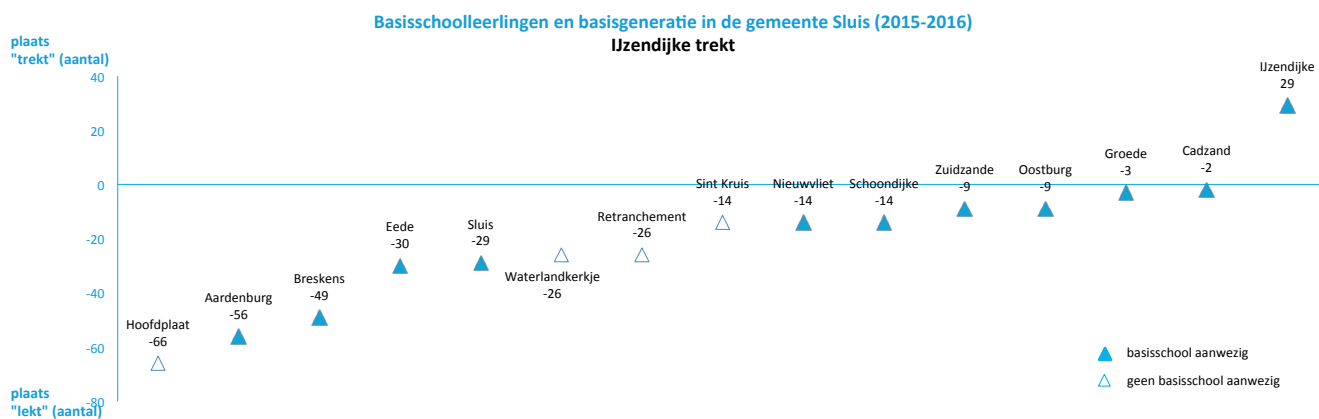
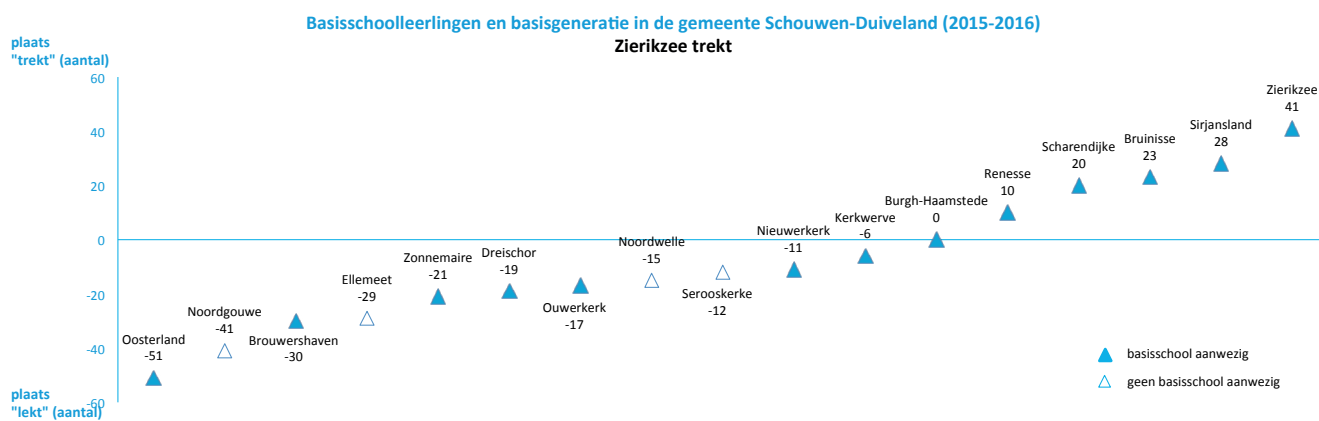
Stichting voor Protestants-Christelijk Basisonderwijs Midden Zeeuws-Vlaanderen	TERNEUZEN	Protestants-Christelijk
RADAR, Ver. voor Prot. Chr. Onderwijs Schouwen	SCHOUWEN-DUIVELAND	Protestants-Christelijk
Ver. verstrekken basisonderw. gereform. grondslag te Yerseke	REIMERSWAAL	Protestants-Christelijk
Ver. Verstrekken van Onderwijs Geref. Grondslag te Waarde	REIMERSWAAL	Protestants-Christelijk
Ver. Verstr. Basisonderwijs Ref. Grondslag Wolphaartsdijk	GOES	Protestants-Christelijk
St. Verstr. CO op GGU vd Ger. Gem. in Ned. Goes/ Kruiningen	GOES	Protestants-Christelijk
St. tot het verstrekken van Onderwijs Gereform. Grondslag	THOLEN	Protestants-Christelijk
Stichting voor Basisonderwijs op Gereformeerde Grondslag	THOLEN	Protestants-Christelijk
Ver. bevordering Chr. Onderw. te Bruinisse	SCHOUWEN-DUIVELAND	Protestants-Christelijk
Ver. tot het verstr. van b.o. op ref. grondsl. te Oosterland	SCHOUWEN-DUIVELAND	Reformatorisch
Ver. Verstr. v. BO op R.G.s. te Kruiningen	REIMERSWAAL	Reformatorisch
Ver. tot het Verstr. van Ond. op Geref. Grondslag Terneuzen	TERNEUZEN	Reformatorisch
Ver. tot het verstr. Cbo/rm gs 'Boazschool' te Meliskerke	VEERE	Reformatorisch
Vereniging School met de Bijbel	SCHOUWEN-DUIVELAND	Reformatorisch
Ver. Basisond. op Reform. Grondsl. te Oostkapelle	VEERE	Reformatorisch
Ver. Verstr. Basisonderwijs Reform. Grondslag Rilland-Bath	REIMERSWAAL	Reformatorisch
Stichting Katholiek Onderwijs Hulst	HULST	Rooms-Katholiek
Stichting Katholiek Onderwijs Borsele	BORSELE	Rooms-Katholiek
Stg. Kath./Interc. Pr. Onderw. Noord- en Midden-Zeeland	GOES	Rooms-Katholiek
Onderwijsgroep Perspecto	TERNEUZEN	Samenwerking Opb., PC, RK
Stg. Confessioneel Bas. onderw. West Zeeuws-Vlaanderen	SLUIS	Samenwerking PC, RK
Stichting voor PC/RK Primair Onderwijs Middelburg/Vlissingen	VLISSINGEN	Samenwerking PC, RK

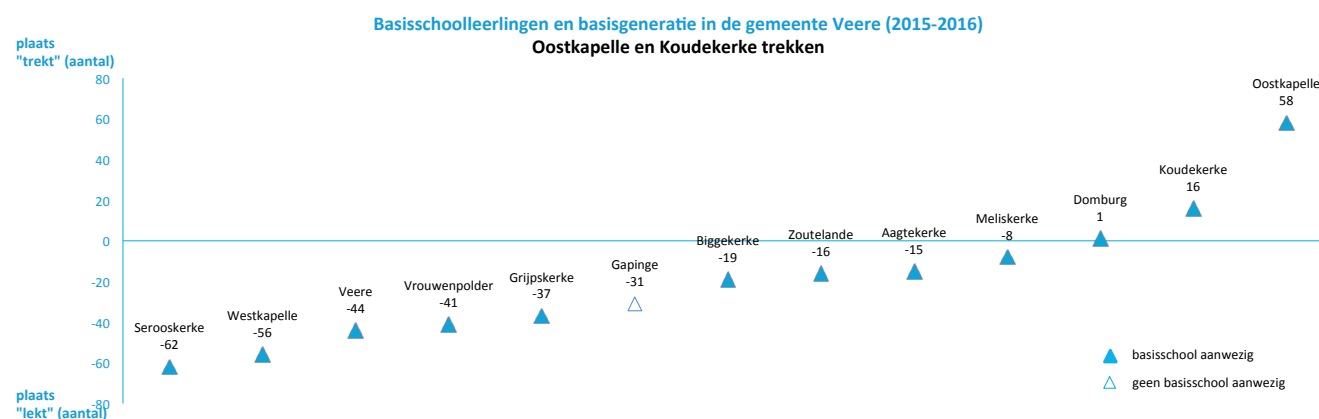
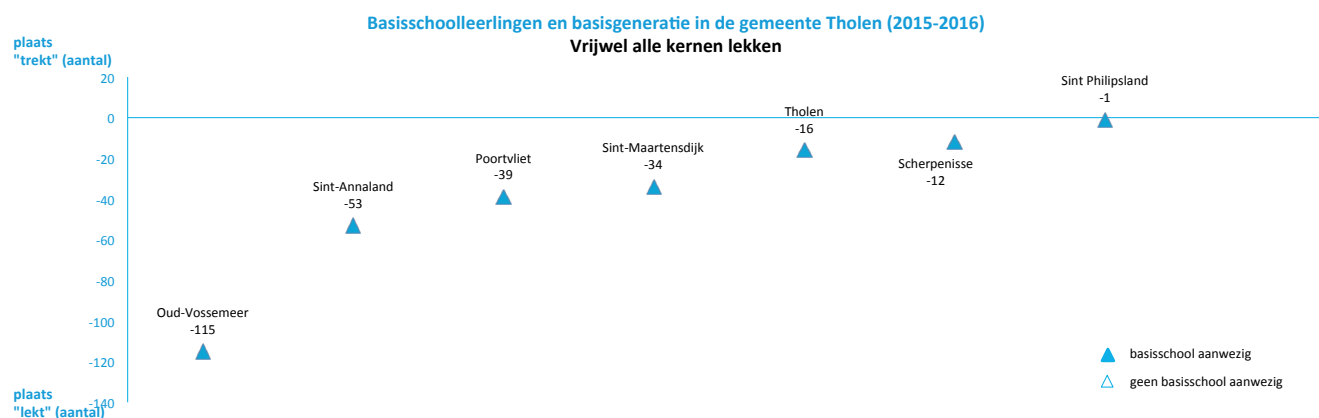
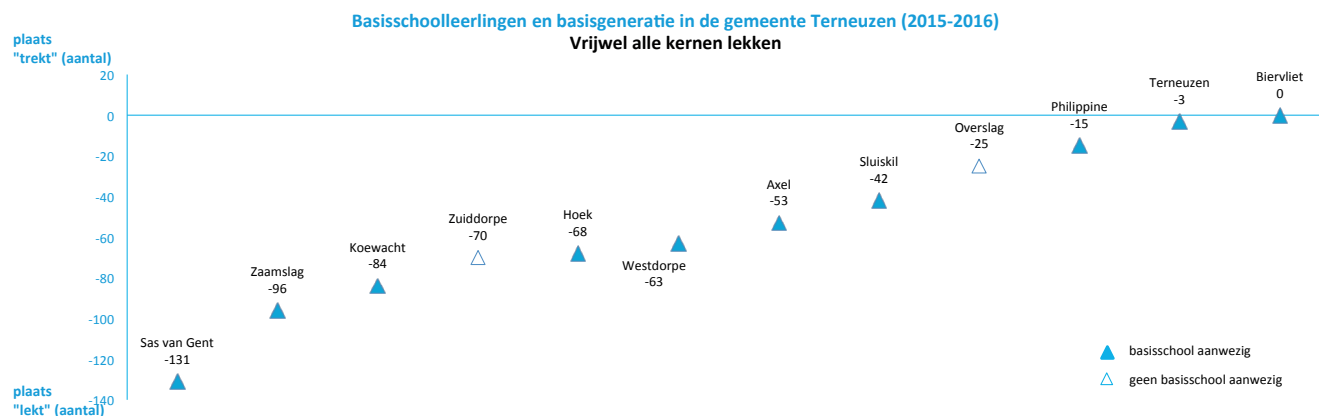
Bijlage 2 Lekkers en trekkers per gemeente

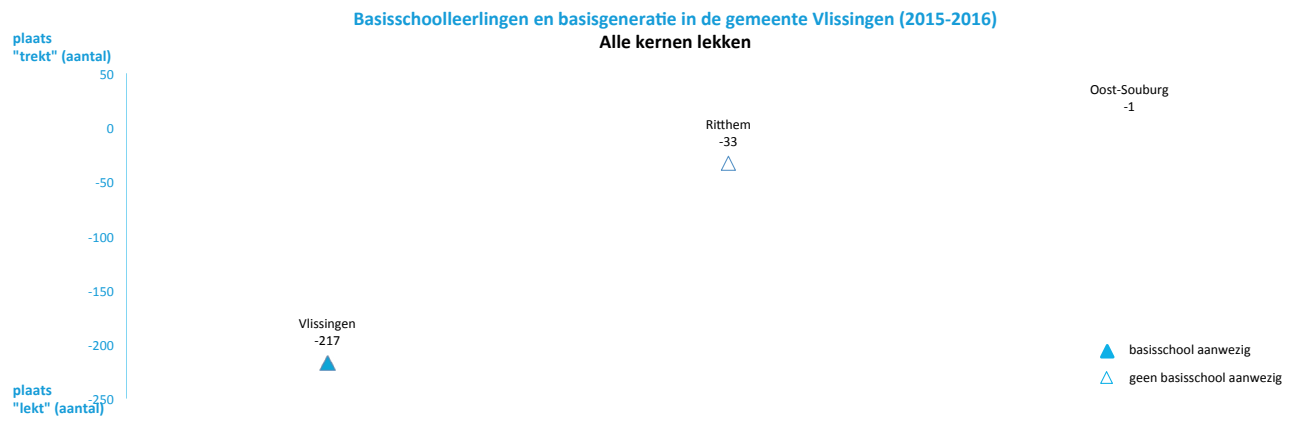
(Bron: DUO/CB, bewerking ZB| Planbureau)

www.dezb.nl

wij zijn
vol van Zeeland

Kousteensedijk 7
4331 JE Middelburg
Postbus 8004
4330 EA Middelburg

T 0118 654000
info@dezb.nl

